

Sürdürülebilir Kentsel Dönüşüm Çerçevesinde Isparta Kent Merkezinin İncelemesi

Beyza TEKEDAR^{1*}, Erkan POLAT²

ORCID 1: 0000-0002-7844-4766

ORCID 2: 0000-0001-8103-8753

Süleyman Demirel Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, 32000, Isparta, Türkiye.

* e-mail: beyzatekedar@gmail.com

Öz

Kentlerin planlanmasında değişim ve dönüşüm kavramları olmazsa olmazlardandır. Süreç içerisinde kentsel mekânların dönüşümü, değişimin ana araçlarından biri haline gelmiştir. Bu çalışmanın amacı, sürdürülebilirlik ve kentsel dönüşüm arasındaki sosyal, çevresel, ekonomik bağlantıların mekânsal boyutta incelenmesidir. Çalışmanın bir diğer amacı ise Türkiye'nin orta ölçekli kentlerinden olan Isparta'da, kent merkezinde uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin kentsel sürdürülebilirliğin sağlanmasındaki rolünü ortaya koymak ve mekânsal etkisini açıklamaktır. Yapılan alansal inceleme ile çalışmada ortaya konan kavramsallaştırmaların, büyük ölçekli kentlerde nasıl değerlendirileceğine dair ipuçları vermesi yönünden önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, kentsel dönüşüm, sürdürülebilir kentsel dönüşüm, Isparta.

Investigation of Isparta City Center within the Framework of Sustainable Urban Transformation

Abstract

The concepts of change and transformation are essential in urban planning. Over the course of time, the transformation of urban places has become one of the main means of change. The aim of this research is to investigate the social, economic and environmental links between sustainability and urban transformation in a spatial dimension. Another objective of this study is to reveal the role of the urban transformation projects implemented in Isparta province, one of the medium scaled province of The Republic of Turkey, in ensuring urban sustainability and to explain its dimensional effects. It is seen that the urban transformation works implemented in the city center of Isparta are not integrated in urban planning and the actions taken are not urban transformation but a land transformation.

Keywords: Sustainability, urban transformation, sustainable urban transformation, Isparta.

1. Giriş

Kentler, tarih boyunca dinamik yapıya sahip yerleşimler olmuşlardır. Sanayi devrimi sonrasında kentlerin çöküntü haline gelmesi, 1850'li yıllarda yaşanabilir kentler yaratma amacıyla kentsel

Atıf: Tekedar, B. ve Polat, E. (2020). Sürdürülebilir Kentsel Dönüşüm Çerçevesinde Isparta Kent Merkezinin İncelemesi. *Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi*, 5 (1), 35-49.

DOI: [10.30785/mbud.647356](https://doi.org/10.30785/mbud.647356)

dönüşüm çalışmalarının ilk adımlarının atılmasına neden olurken; kentsel dönüşüm müdahaleleri adına ikinci bir dalga 2. Dünya Savaşı sonrası yaşanmıştır. Ülkemizde de yaşanan ekonomik, çevresel ve sosyal değişimler kentlerdeki değişim ve dönüşümünü tetiklemiş ancak izlenen yanlış politikalar, ekonomiye ve ranta odaklanan projeleri ortaya çıkarmış, sosyal ve çevresel boyutu görmezden gelmiştir. Böylece kentler ekonomik, sosyal ve çevresel yönden ayrılmıştır. Bu durum, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirlik kavramlarının ilişkilendirilmesine zemin hazırlamış ve ilk adım 1987'deki Ortak Geleceğimiz Raporu ile atılmıştır. Sürdürülebilir kentsel dönüşüm kavramı son yıllarda gelişen karmaşık bir kavram olup, sürdürülebilir kentsel gelişimi sağlamanın bir aracı olarak görülmektedir.

Çalışma kapsamında sürdürülebilirlik ve kentsel dönüşüm kavramları doğrultusunda kavramsal çerçeve oluşturulmuş, araştırma alanı olan Isparta kent merkezindeki kentsel dönüşüm çalışmalar ışığında, büyük ölçekli kentlerdeki kentsel dönüşüm projelerine yönelik çıkarımlarda bulunulmuş ve kentsel dönüşümün işleyişi, eksikleri ve hataları ortaya çıkarılmıştır.

2. Materyal ve Yöntem

Çalışma kapsamında, anahtar kelimelere yönelik yerli ve yabancı literatür tarama çalışması yapılmıştır. Günümüze değin yapılan yerli-yabancı yüksek lisans ve doktora tezleri ile yerli-yabancı makaleler, ilgili kurum ve kuruluşlardan edinilen raporlar ve gerekli belgeler incelenmiştir.

Kentsel dönüşüm ve sürdürülebilirlik kavramları, kavramsal yönlerden incelenerek sürdürülebilir kentsel dönüşüm kavramı irdelenmiştir. Bu amaca yönelik, sürdürülebilir kentsel dönüşümün kavramsal çerçevesi belirlenmiş; ekonomik, sosyal, çevresel boyutları saptanmış, sürdürülebilir kentsel gelişme ilkeleri belirlenmiştir. Çalışma sonucunda, Isparta kent merkezinde gerçekleşen kentsel dönüşüm projelerinin, sürdürülebilirliğin sorgulanması konusunda destekler olması beklenmektedir.

3. Bulgular ve Tartışma

3.1. Sürdürülebilirlik

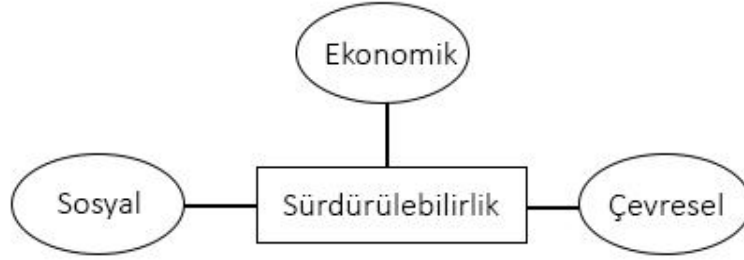
Sürdürülebilirlik, çevresel bozulmaların arttığı dünyamızda giderek önem kazanan ve tartışılan konulardan biri olmuştur. Sürdürülebilirlik başta çevre olmak üzere ekonomi ve sosyal bilimler disiplinlerince de kullanılan bir kavramdır. Her disiplin kendi öğretilerine göre bu kavramı tanımlamaktadır.

Sürdürülebilirliğin sosyal disiplin üzerinde vurgusu yoksulluk, sosyal dışlanma, cinsiyet eşitsizliği, katılımcılık gibi sorunların tartışılması üzerine olmuştur (Yeni, 2014:194). Ekonomik boyutu ile ilişki ise Hicks'in gelir tanımı üzerinden kurulmaktadır. Hamilton'a göre ekonomik sürdürülebilirliğin temeli Hicks'in gelir tanımı üzerinden kurulmakta ve kavramın kaynak dağılımındaki etkinlik, kısıtlı kaynakların büyüme üzerindeki etkisi, teknolojik ilerleme ve sermaye türlerinin ikame edilebilirliği üzerinden açıklandığı görülmektedir (Yeni, 2014).

Tekeli (2001) tarafından "Sürdürülebilirlik çevre hareketi içerisinde ortaya çıkan, oldukça yaygın olarak kabul gören ve içeriği siyasal süreç içinde, sürekli olarak yeniden belirlenmeye çalışılan bir ahlak ilkesidir" olarak tanımlanan kavram, İngilizce'de "sustainability" olarak karşılık bulmaktadır. Çakmanus ve Özbalta (2008)'ya göre "Emisyonların ve diğer atıkların artması, doğal kaynakların azalması, hava ve su kirliliğinin artması, ekolojik dengenin bozulması gibi olumsuzlukları azaltmak için fosil tabanlı yakıtları yakan sistemlerin verimliliğinin ve yenilenebilir enerji kaynakları kullanımının arttırılmasına çalışılmaktadır. Bu süreç sürdürülebilirlik olarak tanımlanmaktadır." Bir başka tanımda ise sürdürülebilirliğin toplum ve insan odaklı olmasının üzerinde durulmuştur. Buna göre planlama disiplinine yön veren kavramlardan olan sürdürülebilirlik ekonomik-sosyal-çevresel ihtiyaçların, gelecek kuşaklara olumsuz etki bırakmadan karşılanmasını amaçlamaktadır (Oktay, 2007).

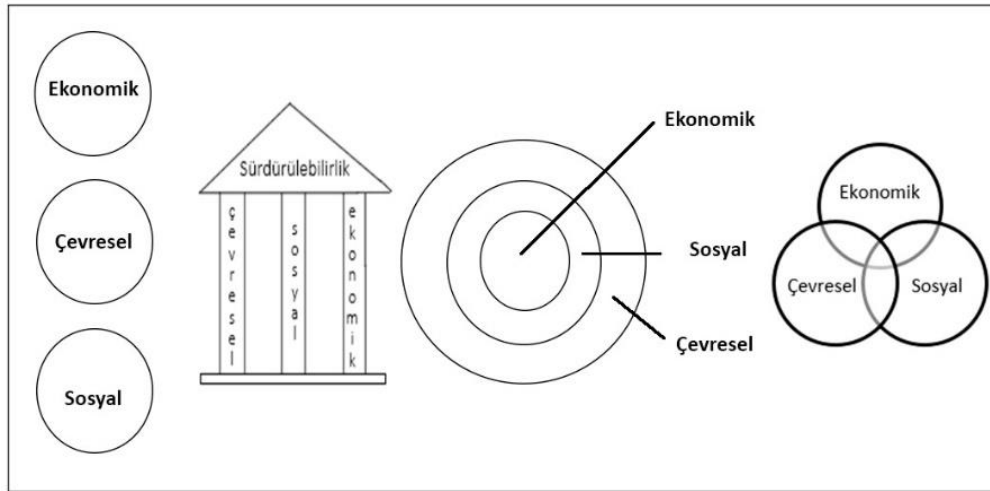
Sürdürülebilirlik kavramının tanımı küresel ölçekte ilk belge niteliği taşıyan BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED) tarafından 1987 yılında hazırlanan Ortak Geleceğimiz adlı Brundlant Raporu'nda sürdürülebilirlik kavramı doğrultusunda ele alınarak, "gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama olanaklarını tehlikeye atmadan, bugünün ihtiyaçlarını karşılamak" olarak tanımlanmıştır (WCED, 1987).

Sürdürülebilirlik kavramı, farklı disiplinlerin kesiştiği bir konudur. Kavramın kullanıldığı yere ve amaca yönelik 3 farklı boyutun olduğunu göstermektedir. Bunlar; ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlardır (Şekil 1).

Şekil 1. Sürdürülebilirliğin üç boyutu (Berg, 1992)

Sürdürülebilirliğin boyutlarına ilişkin çeşitli ilişkilendirmeler yapılmıştır (Şekil 2). Buna yönelik yapılan çalışmalardan ilki 1987 yılında hazırlanan Brundtland Raporu'ndan öncesine aittir. Bu çalışmaya göre, sürdürülebilirliğin üç boyutu bilinmekte fakat ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlar arasında ilişkilendirme bulunmamaktadır. Literatürde yaygın olarak kullanılan diğer çalışma ise "Üç Sütunlar Modeli" olarak adlandırılmaktadır. Model; sürdürülebilirliğin üç şartı olarak ekonomik, çevresel ve sosyal boyutu görmekte ve bu üçayağın birlikte çalışması ile başarıya ulaşılabileceğini belirtmektedir (United Nations World Summit, 2005). Diğer bir çalışma ise "İç içe Sürdürülebilir Gelişme" adı verilen; ekonominin toplumun içinde, ekonomi ve toplumun ise çevrenin içinde olduğu modeldir. Bu modelde ekonominin topluma ve çevreye, toplumun da çevreye bağlı olduğu görülmektedir. Fakat çevre, ekonomi ve toplumdaki bağımsız devam edebilmektedir. Bu model "Russion Doll" olarak da anılmaktadır. Modelde, çevresel boyutun hem ekonomik hem de sosyal boyut için ön şart olduğu görülmektedir (Rydin, 2004). Bir diğer modelleme ise Rydin'e aittir. Rydin'in oluşturduğu modelde çevresel, ekonomik, sosyal süreçlerin aynı anda işletildiği görülmektedir. Bu modelde ekonomi, çevresel ve sosyal boyutlar eşit bir halka ile simetrik biçimde iç içe geçmiş ve kesişim noktası sürdürülebilir kalkınma olarak adlandırılmıştır (Berg, 1992; Rydin, 2004).

Şekil 2. Sürdürülebilirlik kavramına ait ilişkilendirmeler

3.2. Kentsel Dönüşüm

Kentsel dönüşüm genel olarak, çöküntüye uğrayan ya da atıl durumdaki mekânın ekonomi, sosyal ve çevresel şartlarının iyileştirilmesi amacıyla uygulanan planlar bütünüdür. Kentsel dönüşüm hakkında, kavramın ön plana çıkardığı vizyon, amaç, hedef ve stratejiler doğrultusunda birçok tanım yapılmıştır. Linchfield' e (1992) göre kentte meydana gelen bozulmaları anlama gereksiniminden ortaya çıkan, kentsel dönüşüm uygulamaları sonrasında elde edilen sonuçlara ilişkin uzlaşma olarak; Roberts'a (2008:9) göre dönüşüm alanının fiziksel, toplumsal ve çevresel şartlarının kapsamlı ve bütünlük

planlarla iyileştirilmesi olarak; Thomas'a (2003) göre ise kentsel sorunların ekonomik, çevresel ve sosyal şartlar üzerinden kalıcı çözümlerini sağlayan kapsamlı vizyon ve eylem olarak açıklanmıştır.

Kocabaş (2006:10) kentsel dönüşümü "kentsel iyileştirme" olarak ele almış ve "...toplum tabanlı yenileştirme aracılığı ile en yoksul mahallelerde yaşayan vatandaşların koşullarının iyileştirilmesi ve aynı zamanda doğal ve yapılaştırılmış tarihi çevrenin korunması ve kentsel alanların çevresel performanslarının iyileştirilmesine ilişkin ölçüler aracılığı ile kentsel yapılaşmanın/ gelişmenin olumsuz çevresel etkisini azaltan, kent ve kasabaların ekonomik yarışabilirliğini destekleyen ortaklık tabanlı eylem programlarını uygulamayı hedefleyen, bütünleştirilmiş kamu sektörü öncülüğünde yürütülen süreç" olarak belirtmiştir.

Kentsel dönüşüm, yerel halk ile bu halkın sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerinin; dönüşüm yapılacak alanın fiziksel dinamikleri ile yasal-yönetmelik çerçevesinin sınırları ve ekonomik imkânları dâhilinde gerçekleşen bir uygulamadır. Buna göre kentsel dönüşümün sadece fiziksel mekânda değil aynı zamanda sosyal ve ekonomik anlamda da iyileştirmeleri içerdiği görülmektedir. Buna göre kentsel dönüşümün fiziksel, sosyal, ekonomik, yasal/yönetmelik 4 boyutu bulunmaktadır.

Kentsel dönüşüm projeleri uygulandıkları alanları ve bölge halkını başta çevresel, sosyal ve ekonomi açısından etkilemektedir. Roberts (2008), kentsel dönüşümün hangi amaçlara yönelik hizmet etmesi gerektiğini maddeler halinde açıklamıştır. Roberts'ın belirttiği 5 temel ana hedef şöyledir:

- Kentsel alanlarda görülen fiziksel koşullar ile sosyal ve politik tepki arasında ilişki kurulması. Bir başka deyişle toplumsal çöküntünün nedenlerini araştırarak, bu durumun kentsel alanlarda da bozulmaya yol açmasının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Çünkü kentsel dönüşüm projelerinin, toplumda çöküntünün sebebinin araştırılarak, bunları önleyici stratejiler ortaya konması beklenmektedir.
- Kentsel alanlardaki bozulmalardan dolayı konut, sağlık ve esenlik konularına ihtiyaç duyularak, kentsel alanların yeniden geliştirilmesini sağlamak. Yani kentsel dönüşüm, kentsel ihtiyaçlara yönelik olarak kent parçalarının planlanmasını amaçlamaktadır.
- Kentsel politikanın değişen rolünün etkisi. Kentsel dönüşüm alanına ait özellikler, kentsel dönüşüm stratejilerini şekillendirmektedir. Dolayısıyla kentsel politikalar bu doğrultuda belirlenmekte ve kentin sosyal, ekonomik ve mekânsal anlamda iyileştirilmesini amaçlamaktadır.
- Toplumsal gelişim ve refahı, ekonomik ilerlemeyle ilişkilendirme arzusu. Kentsel çöküntünün bir başka sebebi ise dönüşüm alanlarının ekonomik yönden potansiyellerini kaybetmesidir. Kentsel dönüşüm projeleri ile bu alanların ekonomik refah seviyesine ulaşabilmesi için stratejiler oluşturulması amaçlanmaktadır.
- Kentsel alanlardaki büyümeyi sınırlayacak müdahaleler oluşturması. Buna bağlı olarak kentlerde kullanılmayan atıl durumda olan alanların tekrar değerlendirilerek kullanımını sağlayan ve kentsel yayılmanın sınırlandırılmasına yönelik stratejiler geliştirilmesidir.

Polat ve Dostoğlu (2007) ise kentsel dönüşümün amacını 4 temelde ele alarak şöyle belirtmişlerdir;

- Fiziksel çöküşü durdurmak ve tarihi dokunun sürdürülebilirliğini sağlamak
- Ekonomik yaşamı canlandırmak
- Mimarlık ve kentsel yaşam kalitesini arttırmak ve kültüre dayalı dinamikleri harekete geçirmek
- Proje sürecine her ölçekte ilgili aktörlerin katılımını sağlamaktır

3.3. Sürdürülebilir Kentsel Dönüşüm

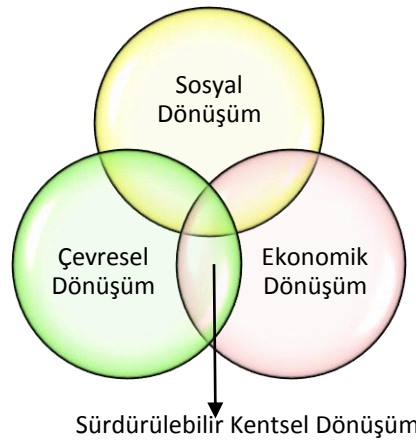
Şehirler, büyüklükleri, işlevleri ve rolleri değiştiğçe benzeri görülmemiş sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel dönüşümler geçirmektedirler. 1980'li yıllardan günümüze kadar süregelen hızlı küreselleşme süreci, kentsel dönüşüm açısından, temel sorunları da gündeme getirmektedir. Bu bağlamda, küreselleşme sürecindeki kentlere odaklanmak, ekonomik, sosyal ve çevresel ilişkiler ile bu mekanizmalardaki dinamikleri araştırmanın ve sürdürülebilir kentsel dönüşüm kavramını anlamının önemi giderek artmaktadır.

Genel anlamda kentsel dönüşüm, kentsel sorunlara karşı gerçekleştirilen fiziksel çözümler olarak algılanmaktadır. Özden'e göre kentsel dönüşüm, fiziksel niteliklerin yükseltilmesiyle birlikte, kültürel mirasın korunmasına yönelik binaların ve çevrelerin korunmasını, halkın sosyal gelişiminin sağlanmasını ve ekonomik işlerin yerine getirilmesini kapsamaktadır (Özden, 2001). Primeus (2004)'un belirttiği gibi kentsel dönüşüm, sadece tuğla ve harç içermeyen; fiziksel sosyal ve ekonomik anlamdaki bileşenleri olan bir süreçtir. Kentsel dönüşüm; bozulan kentsel işlevlerden, kentsel alanda meydana gelen sosyal gelişmeye ve çevre kirliliğine kadar kentsel problemleri çözmeyi amaçlamaktadır. Bu bilgiler ışığında kentsel dönüşüm kavramının, konuttan, sağlığa, eğitime, ulaşıma, ekonomiden, çevreye ve sosyal konulara olan bağlantısı açıkça görülmektedir. Daha detaylı ele aldığımızda ise kentsel dönüşüm, arazi değerlerini teşvik etmeye, çevre kalitesini iyileştirilmeye, kentsel bozulma sorunlarını çözülmeye, sosyo-ekonomik hedefleri karşılanmaya, dışlanan grupları dahil etmeye, kaliteli konutlar oluşturmaya, çöküntü mekanların onarımını teşvik etmeye, kentteki bina stoğunun ve arazinin etkin kullanımının iyileştirilmesine katkıda bulunmaktadır (Zheng, Shen ve Wang, 2014). Günümüzde sıkça gördüğümüz, mülkiyet esaslı gerçekleştirilen kentsel dönüşüm uygulamaları, kenti fiziken yenilemekte fakat diğer koşulları göz ardı etmektedir. Göz ardı edilen bu eksiklikleri en aza indirebilmek için sürdürülebilir bir yaklaşım gerekmektedir. Bu yaklaşımın da sürdürülebilirlik kavramının, kentsel dönüşümüne uygulanmasıyla gerçekleştirilmesi mümkündür (Tang, 2002).

Sürdürülebilir kentsel dönüşüm, kentsel dönüşüm ve kentsel sürdürülebilirlik anlayışına dayanan bir kavramdır. Sürdürülebilir bir süreçte, kentsel dönüşüm sürecini vurgulamaya ve güçlendirmeye odaklanan bu kavram; mevcut ekonomik, sosyal ve çevresel sorunların çözümünde; ekonomik, sosyal ve çevresel gereklilikleri gerçekleştirmek için bir anahtar görevi görmektedir. Böylece günümüz kentler için kaçınılmaz olan kentsel dönüşüm, çevresel koruma ve kentsel kalkınmayı dengeleyerek sürdürülebilir kentsel gelişme kavramını elde etmiş olacaktır (Balaban, 2011).

Sürdürülebilirlik kavramının, halkın uzun vadede ekonomik, çevresel ve sosyal refahını sağlayabilmesi için kentsel dönüşümüne entegre olması "sürdürülebilir kentsel dönüşüm" olarak adlandırılmaktadır (Ng, Cook, ve Chui, 2001) (Şekil 3). Böylece tarihi çevre, arkeolojik miras, doğal kaynaklar, sosyal, ekonomik ve kültürel yapı geleceğe aktarılabilir (Yıldız, Yıldız ve Önal, 2008).

Roberts (2008:17) tarafından "...kentsel sorunların çözümlenmesini sağlayan ve değişime uğrayan bir bölgenin ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel koşullarına kalıcı bir çözüm sağlamayı amaçlayan geniş kapsamlı bir vizyon ve eylem" olarak tanımlanan sürdürülebilir kentsel dönüşüm; ekonomik, çevresel ve sosyal dönüşüm bileşenlerinden oluşmakta ve İngilizce'de yer alan "Economical Vitality", "Environment Protection", "Social Equity" sözcükleri, baş harflerindeki E harfi sebebiyle "3E Dengesi" olarak adlandırılmakta ve Türkçe'de "Ekonomik Canlılık", "Çevresel Koruma", "Sosyal Adalet" anlamlarına gelmektedir (Çiftçi, 2016).

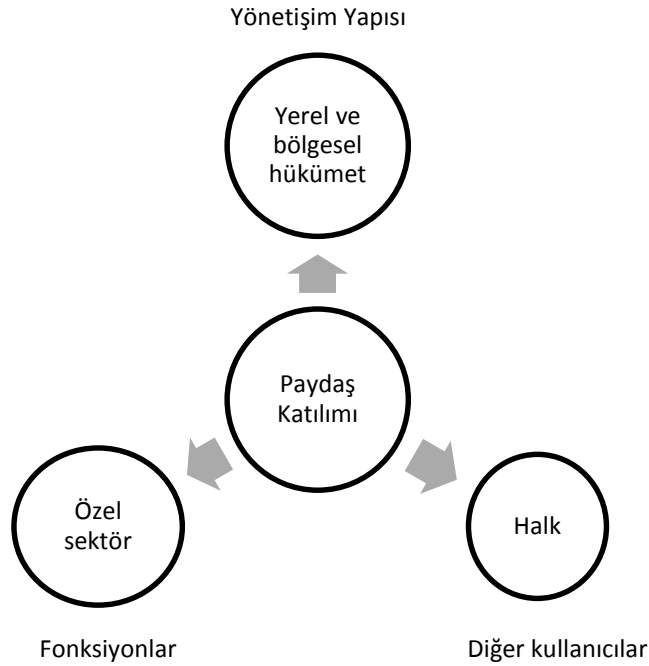

Şekil 3. Kentsel yenileme sürecinde sürdürülebilir kalkınma hedefleri (Lee, 2008)

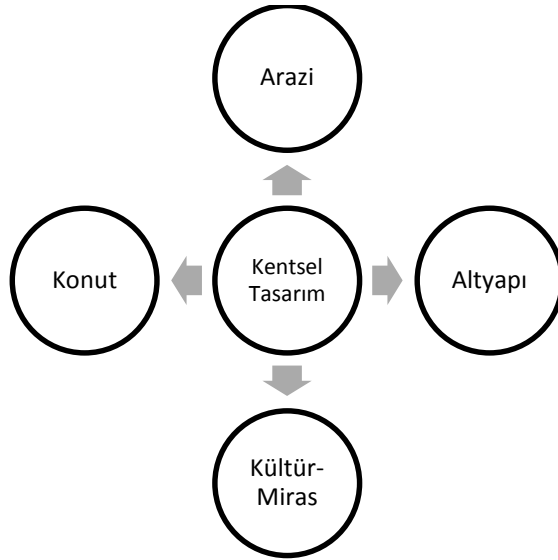
Çizelge 1. Sürdürülebilir kentsel dönüşüm sürecinde sürdürülebilir kalkınma hedefleri (Lee, 2008)

Sürdürülebilir Kentsel Dönüşüm		
Çevresel Dönüşüm	Ekonomik Dönüşüm	Sosyal Dönüşüm
Yapılı çevrenin fiziken iyileştirilmesi	Eski sanayinin kaldırılması, geleneksel ticaretin dönüştürülmesi	Yaşam koşullarının iyileştirilmesi
Eski ve yeni gelişmeler arasında denge	Arazi kaynaklarının etkin kullanılması	İş fırsatlarının sağlanması
Doğal kaynakların korunması	Kalifiyeli işgücünün korunması	Konut temini
Kaynak verimli teknoloji kullanımı	Yeni yatırımlar için cazibe merkezlerinin açılması	Kamu kurumlarının temini
Yerel özelliklerin korunması		

KENTLER, mekânsal-yapısal ve sosyal bir sistem olarak varsayılmakta; iki büyük alt sistem olan şehir planlama ve sosyal alt sistemlerinden oluşmaktadır. Şehir planlama alt sistemi, bölgesel yapıyı içeren çevresel faktörlerle birlikte şehrin tüm maddi unsurlarını içermektedir. Sosyal alt sistem ise, sistemin tüm kullanıcılarını kapsamaktadır. Sürdürülebilir kentsel dönüşüme ulaşabilmek için bu iki sisteminin birlikte çalışması gerekmektedir (Şekil 4.).

Şekil 4. Sürdürülebilir kentsel dönüşümde sosyal altyapı sistemi planlama (Zheng, Shen ve Wang, 2014)

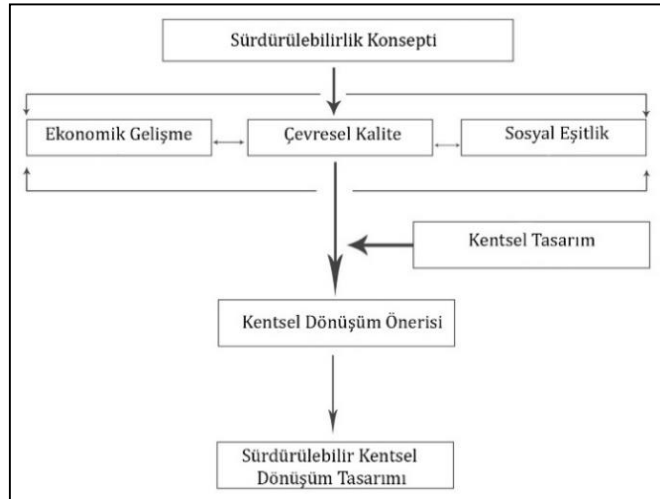
Sürdürülebilir kentsel dönüşüm projelerinde yer alan paydaşlar, hem çevresel hem de ekonomik kalkınmada yerel ve ulusal yetkililer ile sermaye yatırmak ve kar elde etmek amacı güden özel sektörü içermektedir. Sürdürülebilir kentsel dönüşüm politikalarının süreci ve proje uygulamaları, farklı paydaşlar arasındaki ilişki, mekanizma ve işleyişinden etkilenmekte ve yönetim yapısında önemli rol oynamaktadırlar. Özel sektör paydaşları ise, dönüşüm projelerine yatırım yapan ve inşa eden geliştiricilerdir. Bunlar peyzajdan kentsel alana, tasarımda ve kullanıcıların üzerinde önemli bir yere sahiptir. Bir diğer unsur olan halk ise bu grubun nihai paydaşıdır. Dönüşüm uygulamalarının sürdürülebilir olup olmaması halkın yaşamını, davranışlarını ve tercihlerini doğrudan etkilemektedir. Sürdürülebilir kentsel dönüşüm uygulamaları bağlamında, sosyal içermeler amaç haline gelmiş ve özellikle halkın katılımı önemli bir yer edinmiştir (Şekil 5.).

Şekil 5. Sürdürülebilir kentsel dönüşümde planlama alt sistemi (Zheng, Shen ve Wang, 2014)

Sürdürülebilir kentsel dönüşümde bir diğer alt sistem ise planlama alt sistemine aittir. Planlama alt sistemi arazi, konut, altyapı ve kültür-miras olmak üzere dört ana unsur içermektedir. Arazi, sürdürülebilir kentsel dönüşümün ana unsuru olmakla birlikte, dönüşüm projesi uygulamak için bir kaynaktır. Arazinin etkin ve verimli olarak yeniden kullanımı, kentsel dönüşümde de bir strateji olarak kabul edilmektedir. Bir diğer unsur olan konut ise uygulanan politikası gereği kentsel dönüşümün sürdürülebilirliği üzerine olumlu ve olumsuz etki yaratabilmektedir. Kullanıcılarının barındığı alan olmasından dolayı, yaşam kaliteleri ve refahları için önemli rol oynarken; diğer yandan da bazı yönleri sebebiyle çevre ve ekosistemde bir takım olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Sürdürülebilir kentsel dönüşüm politikalarına uygun olarak sürdürülebilir konutların konumu, inşaatı, tasarımı, kullanımı önemlidir. Altyapı unsuru, sürdürülebilir kentsel dönüşüm için gerekli bir başka konudur. Çünkü dönüşüm alanlarına adil erişim imkânı önemli bir husustur. İnsanların kentsel çevre ve mirası ile sürekli etkileşimde bulunması hali, kültür ve miras unsurunu gerekli kılmış; sosyal bütünleşme ve pazar geliştirme potansiyeline sahip oldukları belirlenmiştir.

Kentsel tasarım ise, sürdürülebilir kentsel dönüşüm için alt sistem planlamasındaki sorunları ele alan geniş bir perspektiftir. Başarılı bir sürdürülebilir kentsel dönüşüm projesinin oluşturulabilmesi için, kentsel tasarıma ihtiyaç duyulmaktadır. Kentsel tasarım ve sürdürülebilir kentsel dönüşüm arasındaki ilişki Şekil 6'da gösterilmektedir. Buna göre sürdürülebilirlik ekonomik gelişme, çevresel kalite ve sosyal eşitlik olmak üzere üç unsurdan oluşmakta ve her bir unsur birbirleri ile ilişki halindedir. Kentsel dönüşüm önerisine kentsel tasarım kavramı dâhil olduğunda ise sürdürülebilir kentsel dönüşüm tasarımı ve dolayısıyla da sürdürülebilir kentsel dönüşüm elde edilmiş olmaktadır.

Şekil 6. Sürdürülebilir kentsel yenileme yaklaşımının kavramsal çerçevesi (Lee, 2008)

Kentsel tasarım daha yüksek bir yaşam kalitesi, ekonomik canlılık, verimli kaynak kullanımı elde etmek için kullanılan güçlü bir araçtır. Kentsel alanları şekillendirmeyi ve kentsel yaşamın farklı yönlerini kullanılabilir şehir formlarına dönüştürmeye yardımcı olmaktadır. Sadece halkın sürdürülebilir yaşam tarzını desteklemekle kalmayıp aynı zamanda ekonomik, çevresel ve sosyal kalkınmayı sağlamada da önemli bir rol oynamaktadır. Sık sık kentsel planlama ve mimarlıkla karıştırılan kentsel tasarım kavramı, kentsel planlama ve mimari arasında ara yüz görevi görmektedir. Mimarlık, binaların ve çevresindeki alanın fiziki tasarımına odaklanırken, kentsel planlama ise imarı düzenleme, arazi kullanımı ve kentsel büyüme yönetimine daha çok odaklanmaktadır. Kentsel tasarım ise her iki disiplini de içermesine rağmen, çevrenin fiziksel özellikleriyle de ilgilenmektedir. Bu bilgiler ışığında, kentsel tasarım büyük ölçekli mimari ya da kentsel planlamanın fiziksel yönü olarak açıklanmaktadır (Lee,2008). Böylece kentsel tasarımın, sürdürülebilir kentsel dönüşümün gerçekleştirilmesi için alt sistem planlama hususunda önemli bir yer tuttuğu görülmektedir.

3.4. Isparta Kent Merkezindeki Kentsel Dönüşüm Uygulamaları

Isparta, Akdeniz Bölgesi'nin batısında yer alan, Antalya-Isparta-Konya-Afyonkarahisar-Burdur illeri arasında kalan Göller Yöresi'nde bulunmaktadır. Ülkede en fazla göl yüzeyine sahip olan il özelliği taşıyan Isparta, 9.933 km²'lik yüz ölçümüne ve 1050 metrelik rakıma sahiptir. İlde merkez ilçe dâhil olarak Aksu, Keçiborlu, Atabey, Senirkent, Eğirdir, Sütçüler, Uluborlu, Gelendost, Şarkikaraağaç, Gönen, Yalvaç ve Yenişarbademli'den oluşan 13 ilçe, 22 belde (belediyesi) ve 203 köy bulunmaktadır. 2015 yılına ait adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine göre, il genelinde toplam 421.766 kişi yaşamaktadır. Bu nüfusun 323.241 kişisi kentsel (%77), 98.525 kişisi ise kırsal nüfus (%23) olarak tespit edilmiştir. İl merkezinde ise 214.096 kişi yaşamaktadır. İlde karayolu yaygın olarak kullanılmakta; İstanbul'a 593 km, Ankara'ya 421 km, Antalya'ya 130 km, İzmir'e 382 km ve Denizli'ye 165 km uzaklıkta yer almaktadır. Isparta'da kent merkezine yaklaşık 35 km uzaklıkta Süleyman Demirel havaalanı bulunmakta, demiryolu ile yolcu taşımacılığı yapılmamaktadır. Kent merkezinde bir adet organize sanayi bölgesi ile dağınık şekilde yer edinmiş sanayi tesisleri bulunmaktadır. Merkez ilçe ekonomik yönden hizmetler sektörünün geliştiği, mal ve hizmet sunumunun yapıldığı yerleşim özelliği göstermektedir (Anonim, 2012). 1992'den beri faaliyette olan Süleyman Demirel Üniversitesi ile 2018'de kurulan Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, kentin ekonomik-mekânsal ve sosyal gelişiminde etkin rol oynamaktadır.

Isparta kent merkezine yönelik imar çalışmaları ilk olarak 1938-1943 yılları arasında Prof.Dr. Ölsner tarafından hazırlanan nazım imar planı ile başlatılmıştır. 1945'te ise Kemal Ahmet Aru tarafından uygulama imar planı hazırlanmıştır (Demirci, 2011). Planlarda Hükümet Meydanı ile Tren Garı İstasyonu önünde bulunan meydan, İstasyon caddesi ile birbirine bağlanmıştır. Çift yönlü ve 20 metre genişliğindeki aks refüjü, ağaçlık alanları, Valilik Konağı, Garnizon Komutanlığı, eğitim alanları ve modern konutları ile Cumhuriyet'in getirdiği yeniliklerin simgesi niteliğini taşımaktadır (Çetin, 2012). Sonraki imar planı Y. Mimar Fahri Yetman tarafından hazırlanarak 1968 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu planın ardından 1976'da Y. Mimar Behçet Baykut tarafından 2 etap şeklinde gerçekleştirilen imar planı hazırlanmıştır. Cumhuriyet döneminde küçük üretim merkezi, yönetim ve ticaret niteliği taşıyarak, 16.000 nüfusu barındıran kent, özellikle 1950'li yıllara gelindiğinde başlayan göç olgusu ve kent merkezindeki sanayi, ticaret ve kamu yatırımları ile demografik, sosyal ve ekonomik anlamda gelişmeler yaşamıştır. Yaşanan gelişmeler sonucunda ulaşım, parselasyon ve yapılaşma durumundaki eksiklikler 2006 yılından revizyon imar planının hazırlanmasına neden olmuştur. Hazırlanan bu planda; 2.Küçük Sanayi Sitesi, Toplu Konut Alanı ve Süleyman Demirel Üniversitesi'nin kente kattığı sosyal, ekonomik ve kültürel değişimin mekânsal gelişim ve plan kararları üzerine etki ettiği görülmüştür (Anonim, 2006). Kent, revizyon imar planı sonucunda kuzeye doğru yönelmiştir. Süleyman Demirel Üniversitesi ile Isparta Organize Sanayi Bölgesi'nin bulunduğu konum dolayısıyla Isparta-Ankara ve Isparta-İstanbul ulaşım aksları öne çıkmıştır.

1992 yılında kurulan Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta kent merkezindeki mekânsal yapının değişmesine yol açmıştır. 2019 yılı itibarıyla yaklaşık 80.000 öğrenci barındıran kent, şehir merkezindeki ticari fonksiyonları ve hizmet sektörü ile eski tarihi dokuyu günümüz ticaret merkezine dönüştürmüştür. İnşaat sektörü ev, apart ve yurt ihtiyacını karşılamaya odaklanmıştır. Kent merkezinde yeterli konut alanlarının olmaması, gelişme konut alanlarının tarım alanları yönünde ilerlemesine

neden olmuştur. Bu nedenler Isparta'da kentsel dönüşüm çalışmalarının başlamasında önemli rol oynayan faktörler olmuşlardır.

Isparta kent merkezindeki kentsel dönüşüm uygulamaları 2012 yılında çıkarılan 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun sayesinde başlamıştır (Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun, 2012,16,05). Isparta Belediyesi tarafından 2014 yılında çıkarılan Yüksek Yapılar Yönetmeliği, 6306 sayılı Kanun'un uygulanmasını hızlandırmıştır. Çıkarılan yeni yönetmeliğe göre, 10 kat ve üstü yapılarıdaki dayanıklılığı sağlayacak ölçütler belirlenmiştir (Isparta Belediyesi, 2019). 6306 Sayılı Kanun'un çıktığı günden bugüne kadar Isparta için riskli alan ilan edilmemiştir. Bu durum, sağlıklı bir riskli alan projesi uygulamasını olumsuz yönde etkilemiştir (Ataseven, 2015).

Isparta'da kentsel dönüşüm 3 şekilde görülmüştür. Bunlar; 6306 Sayılı Kanun'a tabii olarak bina bazında yapılan kentsel dönüşüm uygulamaları, Gülistan mahallesi kentsel dönüşüm uygulaması ile Hisar-Gülcü-Sülübey-Emre Mahalleleri Kentsel Tasarım Projeleridir.

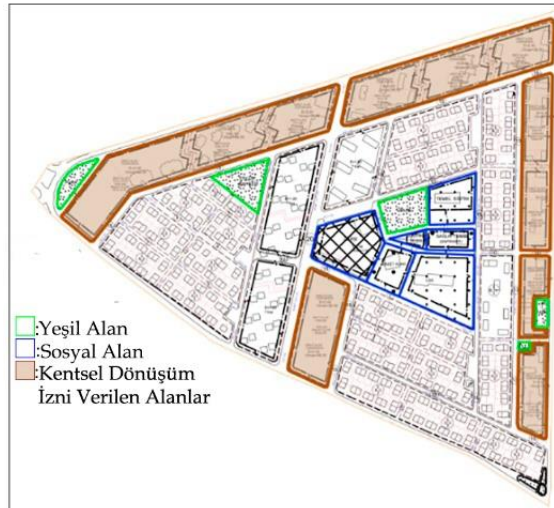
6306 Sayılı Kanuna göre riskli yapılar tespit edilmiş, yapılar özelinde ve parsel bazında kentsel dönüşüm uygulamaları başlamıştır (Şenol, Kemeç ve Yalçın, 2018). 2014 yılında başlayan çalışmalar sonucunda günümüze kadar toplamda 749 yapıya ruhsat verilmiştir. Yıllara göre verilen ruhsat sayısı Çizelge 2'de yer almaktadır.

Çizelge 2. Yıllara göre 6306 Sayılı Kanun gereği riskli ilan edilen yapılara yazılan yıkım ruhsat Sayısı (Isparta Belediyesi, 2019)

Yıllar	6306 Sayılı Kanun Gereği Riskli İlan Edilen Yapılara Yazılan Yıkım Ruhsat Sayısı
2014	131
2015	150
2016	158
2017	219
2018	77
2019	14 (ilk 6 ay)
Toplam	749

İl merkezinin tamamına yakının 1.derece deprem riski altında bulunduğu Isparta'da kentsel dönüşüm projeleri öncelikle kent merkezinde, ardından kent merkezine yakın konumdaki çeperlerde yoğunlaşmıştır. Bu alanlarda riskli olduğu belirlenen yapılar yıkılmış, yerine kat yüksekliği artan binalar inşa edilmiştir (Akman, Can ve Yalçın, 2018).

Isparta'daki kentsel dönüşüm uygulamalarına yönelik bir başka çalışma Gülistan Mahallesi'nde 2014 yılında başlamış olan projelerdir (Isparta Belediyesi, 2019) (Şekil 7.).

Şekil 7. Gülistan mahallesi kentsel dönüşüm alanları (Isparta Belediyesi 2019 verilerine dayanarak hazırlanmıştır)

Gülistan Mahallesi, kent merkezinin kuzeybatısında ve kent merkezine ortalama 1 km uzaklıkta yer almaktadır. Mahalle, Isparta'yı Burdur'a bağlayan aksta yer almakta ayrıca çeşitli ticari fonksiyonları yakın çevresinde barındırmaktadır (Isparta Belediyesi, 2019). Alan, 1970'li yıllarda düşük gelir grubunun kooperatif üyeliği ile sahip olduğu konutlardan oluşmaktadır. Konutların iki tipolojiden oluştuğu görülmektedir. Bunlardan ilki, bahçeli betonarme konutlar, diğeri ise bahçeli 1-2 katlı müstakil konutlardır. Yasal düzenlemelerde belirlenen sosyal donatıların ve yeşil alanların, alanda yaşayan nüfusun ihtiyaçlarını karşıladığı saptanmıştır (Şenol, Kemeç ve Yalçın, 2019).

Isparta merkezinin 1.derece deprem bölgesi üzerinde yer alması ile Gülistan Mahallesi'nde yer alan yapıların günümüzde riskli yapılar sınıfına girmesi, kentsel dönüşüm projelerinin gerçekleşmesi için zemin hazırlayan iki temel unsur olmuştur.

Mahalle, toplamda 35,75 hektarlık alana sahipken, bunun %21,87'sine tekabül eden 7,82 hektarı kentsel dönüşüm uygulamalarına girmiştir. Dönüşüm projesi öncesi 3.500 kişilik nüfusa ve 2-5 katlı yapılara sahip olan alan, dönüşüm sonrasında yaklaşık 7.000-10.000 kişiye ulaşması beklenen nüfusa ve 11-12 katlı binalara sahip olmuştur (Şenol, Kemeç ve Yalçın, 2019; Bingöl ve Gök, 2018).

Kentsel dönüşüm uygulamaları sonrasında nüfus yoğunluğunun arttığı alanda ulaşım, teknik ve sosyal altyapı sistemlerinde ve yeşil alan miktarlarında artan nüfusun ihtiyacını karşılamaya yönelik herhangi bir tedbir alınmamıştır. Kamusal alanda yaşanan bu yetersizlik, alanda yaşayan nüfusun sosyalleşme fırsatlarını ortadan kaldırmıştır. Gülistan mahallesi kentsel dönüşüm uygulamalarındaki eksiklik sadece mekânsal yapıdaki yetersizlikle kalmamış; ekonomik, politik ve sosyal anlamda da sorunlar ortaya çıkmıştır. Özellikle projelerde üst ölçekli planın olmayıp projelerin sadece müteahhit ve mülk sahipleri tarafından yürütülmesi dikkat çekicidir. Alandaki konut fiyatları son dört yılda üç kat artmakla beraber, kentsel dönüşüm projelerinin uygulandığı alanlara yakın mesafede olan fakat 12 kat izni alamayan diğer parseller, müteahhitler tarafından görmezden gelinmiştir. Bu durum, alanlara yönelik riskin devam etmesine ve sosyal adaletsizliğe yol açmıştır. Proje sürecinde oluşan atık ve kirlilikler, çevre üzerinde olumsuz etki bırakmıştır. Aynı zamanda, inşa edilen bu yapılar kent kimliğine aykırı bir durum yaratmıştır (Şenol, Kemeç ve Yalçın, 2019; Bingöl ve Gök, 2018).

Kentte uygulanan bir diğer kentsel dönüşüm projesi de Hisar-Emre-Sülübey-Emre Mahalleleri Kentsel Tasarım Projeleri olmuştur. Bu projede de tıpkı Gülistan Mahallesi'nde olduğu gibi, Isparta kent merkezinin 1.derece deprem bölgesi içinde yer alması, köhnemiş yapıların yenilenmesi, yetersiz ulaşım ve altyapı sistemi ile sosyal donatı alanlarının telafi edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca Isparta'nın eski yerleşimlerinden olan bu alanların cazibesini arttırmak ve bu alanlara yatırımcı çekmek de projenin bir başka hedefidir (Isparta Belediyesi, 2019).

Hisar-Emre-Sülübey-Emre Mahalleleri Kentsel Tasarım Projeleri ile yapılaşma yoğunluğu korunmuş, ulaşım aksları genişlemiş, yaya ve bisiklet yolları, yeşil alanlar ve su öğeleri tasarlanmıştır (Çizelge 3.). Proje alanında bulunan tarihi yapılar korunmuş ve kente kazandırılmıştır. Planla birlikte yapı adalarının ve yolların büyüklüğü azalmış, yeşil alanlar ise yaklaşık yirmi kat artmıştır.

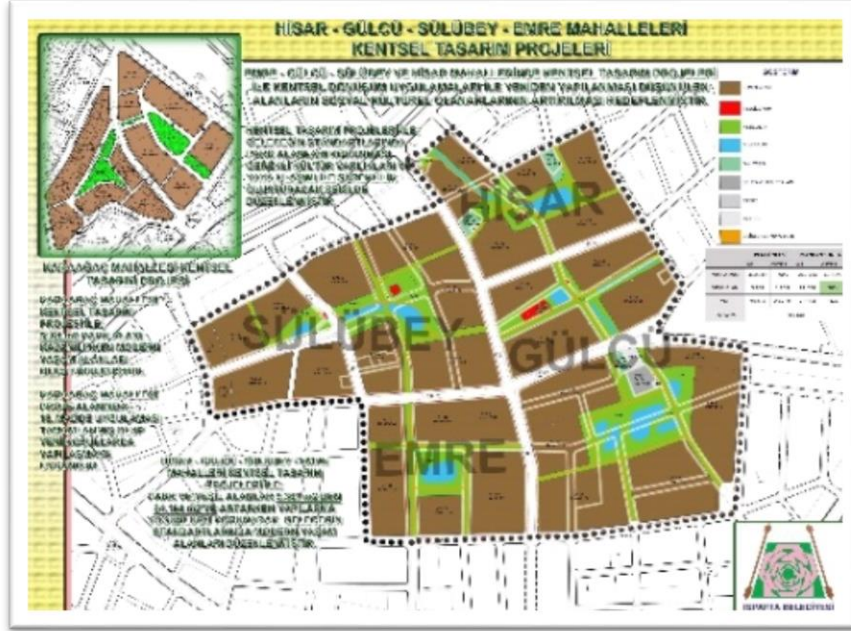
Çizelge 3. Hisar-Emre-Sülübey-Emre mahalleleri kentsel tasarım projelerine ait arazi kullanımı (Isparta Belediyesi, 2019)

Arazi Kullanımı	Plandan Önce		Plandan Sonra	
	Büyüklik	Yüzde	Büyüklik	Yüzde
Yapı Adası	310.312 m ²	%75	262.754 m ²	%63.4
Yeşil Alan	5.367 m ²	%1.3	81.064 m ²	%20
Yol	98.434 m ²	%23.7	70.304m ²	%16.6
Toplam		414.113		

Isparta kent merkezinde uygulanan son kentsel dönüşüm projesi ise Karaağaç Mahallesi Kentsel Tasarım Projesi'dir. Bu proje de Hisar-Emre-Sülübey-Emre Mahalleleri Kentsel Tasarım Projeleri'nde olduğu gibi deprem riski altında bulunması, köhneyen yapılara sahip olması ve yetersiz kalan ulaşım ve

altyapı sistemi ile sosyal donatı alanlarının karşılanmasını amaçlayarak, yatırımcılar için cazibe merkezi haline getirmeyi amaçlamıştır (Isparta Belediyesi, 2019).

Karaağaç Mahallesi Kentsel Tasarım Projesi'nde 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 18.madde uygulaması kullanılmıştır (Şekil 8). Böylece yeni yapılaşma koşulları belirlenmiştir. Proje ile 5.164 m² park alanı planlanmış, yapı adaları düzenlenmiştir (Isparta Belediyesi, 2019).

Şekil 8. Karaağaç mahallesi kentsel tasarım projesi ve Hisar-Emre-Sülübey-Emre mahalleleri kentsel tasarım projeleri'ne ait plan (Isparta Belediyesi, 2019)

Çalışma kapsamında, Isparta Belediyesi'ne ve Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'ne gerekli verileri temin etmek üzere yazılı dilekçe ile başvurulmuştur. Başvuru sonucunda, Isparta Belediyesi'nin hazırlamış olduğu imar planlarına, Karaağaç Mahallesi kentsel tasarım projesine, Hisar-Emre-Sülübey-Emre Mahalleleri Kentsel Tasarım Projeleri'ne ve Gülistan Mahallesi'ndeki kentsel dönüşüm proje alanlarının kararlarına ulaşılmıştır. Bununla birlikte, 6306 Sayılı Kanun'a göre kentsel dönüşümün ilgili Bakanlığı olan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nda ve Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nde, projelere yönelik herhangi bir çalışma olmadığı görülmüştür.

2009 yılında gerçekleşen Kentleşme Şurası, kentsel dönüşümün "fiziksel mekânın dönüşümünün yanı sıra sosyal adalet ve gelişimle birlikte sosyal bütünleşme, yerel-ekonomik kalkınma, tarihi ve kültürel mirasla birlikte doğal çevrenin korunması, zarar azaltma ve risk yönetiminin hâkim kılınması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması gibi ilkeler kapsamında bütünleşik bir yaklaşımla" uygulanması gerektiğini vurgulamıştır. Fakat gerçekleşen uygulamaların, bu yaklaşımlara uymadığı açıkça görülmektedir. Müteahhitler tarafından yapılan kentsel dönüşüm projelerinin gerçekleştiği alanlarda nüfus artmasına rağmen; ulaşım, kentsel altyapı ve sosyal altyapı sistemlerinde artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılayacak bir gelişme olmadığı açıktır. Bununla birlikte bu alanlarda kentsel dokunun korunduğunun ve sürdürülebilir mahalle olgusunun gerçekleştiğinden de bahsedilememektedir.

Ülkemizde kentsel dönüşüm uygulamalarını gerçekleştirebilmesine yönelik olarak, TOKİ'nin ortak olduğu ya da tek başına uygulama yapabilmesine dair hukuki zemin hazırlanmıştır. Kentsel dönüşüm projelerinin önemli paydaşlarından biri haline gelen TOKİ, Isparta kent merkezinde dar ve alt gelir gruplarına uygun olarak sosyal konut özelliğinde konutlar inşa etmiştir (Çizelge 4.).

Çizelge 4. Isparta kent merkezinde uygulanan TOKİ çalışmaları (Toplu Konut İdaresi, 2019)

Proje Adı	Proje Tipi	Konut Sayısı	Tamamlanma Durumu

Isparta Merkez - Çünür Mahallesi	İdare Konut Uygulaması	168	Tamamlandı
Isparta Merkez - Çünür Mah. 2.Etap	Alt Gelir Grubu	240	Tamamlandı
Isparta Merkez - Aliköy Mevkii 1.Bölge (Akkent)	Alt Gelir Grubu	732	Tamamlandı
Isparta Merkez - Garnizon Lojmanları Bölgesi	Konut + Sosyal Donatı	335	Tamamlandı

Çizelge 4'e göre Isparta kent merkezinde TOKİ aracılığı ile toplam 1.475 adet konut Aliköy Mevkii'nde (Akkent) uygulanan projede ise eğitim, sağlık, dini ve ticaret alanları inşa edilmiştir.

TOKİ aracılığı ile uygulanan Çünür Mahallesi, Çünür Mahallesi 2.etap ve Akkent proje alanları kentsel dönüşüm projelerinden bağımsız olarak, kentsel dönüşüm alanı edilmeksizin yalnızca konut üretmek üzere uygulanmıştır. Garnizon Lojmanları Bölgesi ise yıkılıp yeniden inşa edilerek sağlaştırılmış ve güvenli hale getirilmiştir.

Isparta kent merkezinde bulunan kentsel dönüşüm uygulamalarında, hukuki yönden ayrıcalığı olmasına rağmen TOKİ'nin rol oynamadığı görülmüştür. Kentsel dönüşüm projeleri yüklenici firmalar aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Yüklenici firmaların da yalnızca binalarda kat artışına gitmesi ile sosyal ve teknik altyapı yönünden yetersiz kentsel mekânlar ortaya çıkmıştır.

Kentsel dönüşüm projeleri ile ortaya çıkan rantın, kent ve kentlilerin lehine olacak biçimde düzenlenmesi, kentsel dönüşümün ana hedeflerinden biridir. Ancak Isparta kent merkezinde gerçekleşen kentsel dönüşüm uygulamaları, "kentsel" dönüşüm yerine "arazi rantı" dönüşümü ekseninde ilerlemektedir. Kent içi ya da kent çeperi fark etmeksizin imar kullanılarak bu uygulamalar hızla devam etmektedir. Belediyenin ve müteahhitlerin büyük rol oynadığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın ise devreye girmediği bu projelerde toprak türlerine bakılmaksızın arazi dönüşümleri gerçekleştirilmektedir. Sürdürülebilir kentleşmeye ulaşmanın yolu olarak görünen kentsel dönüşüm uygulamalarında, sürdürülebilirliğin yer almadığı açıktır.

4. Sonuç

Ülkemizde yaşanan hızlı nüfus artışı ile kırdan kente göç, kentsel alanları baskı altına alarak etkileyen iki önemli etken olmuştur. Kentsel alanlarda çöküntüye uğramış köhneleşmiş ve sağlıksızlaşmış alanların fiziksel, sosyal ve ekonomik yönden iyileştirilerek, kente entegre edilerek yeniden kazandırılması kentsel dönüşüm olarak ifade edilmektedir. Buna göre kentsel alanlar yalnızca fiziksel mekân olarak görülmemeli; sosyal, ekonomik, siyasal, yasal-yönetimsel hatta kültürel boyutları ile birlikte düşünülmelidir. Fakat geleneksel planlama ile kentler yalnızca fiziki müdahalelerin gerçekleştiği alanlar olarak görülmüş dolayısıyla kentsel dönüşüm uygulamaları da sadece fiziki müdahaleleri içermiştir. Günümüzde ise sürdürülebilirlik kavramının kentsel dönüşüme entegre edilmesiyle birlikte, sosyal, çevresel ve ekonomik boyutlar da görünür olmuş, katılımcılığın sağlandığı bütüncül bakış açısıyla kentsel dönüşüm uygulamaları uygulanmaya başlanmıştır.

Yapılan çalışma ile Isparta kent merkezindeki uygulamaların sürdürülebilir kentsel dönüşüm bağlamında gerçekçi, doğru, optimum, rantabl, sosyal açıdan yetersiz, çevresel duyarlılığı olmayan, palyatif çözümler ürettiği görülmüştür. Çalışmadan elde edilen bilgilere göre Isparta kent merkezinde uygulanan projelerin sosyal ve ekonomik sorunları çözmekten oldukça uzak, sadece çevresel iyileştirmeye ve konut üretmeye odaklandığı görülmüştür ve bu durumda sürdürülebilirlikten bahsetmek olanaksızdır. Kentsel dönüşüm projeleri adı altında yapılan bu uygulamaların kentsel dönüşüm ilkelerine de uymadığı açıktır. Çünkü projeler kamu yararı gözetmekten, sağlıklı ve planlı çevre oluşturmaktan uzaktır. Kentsel dönüşüm uygulamasında kamusal araç olarak görülen TOKİ'nin Isparta'daki uygulamalarda yer almaması düşündürücüdür. Projelerin parsel bazlı gerçekleşmesi, üst ölçekli planlarla entegre olamama ve bütüncül plan beklentisinin karşılanmamasına yol açmıştır. Projeler sonucu artan nüfusun kentsel ihtiyaçları karşılanmamış özellikle ulaşım aksları ve altyapı yeni oluşan kapasiteyi kaldıramamaktadır. 'Toprak dönüşümü'nün gerçekleştiği uygulamalarda, imarın bir rant ve spekülasyon aracı olarak kullanıldığı görülmüştür. Projelerin denetimi Çevre ve Şehircilik

Bakanlığı'nda olmasına rağmen, kent merkezindeki uygulamalarda rolünün olmaması, mevzuata uygun olmamakla birlikte, ilgili belediyenin projeler üzerinde bu kadar etkin olması bu aktörlerin tarafsızlığının ve rollerinin gerçekleştirilebilirliği açısından sorgulanmasına yol açmaktadır. Bununla birlikte konu ile ilgili yasal mevzuatlarda bulunan esneklikler ve denetim eksiklikleri, özel sektörün kentlerde egemen aktör olmasına yol açabilir görülmektedir. Sürdürülebilir kentsel dönüşüm politikalarının da mevzuata tam uygun, kamu yararını gözeten, kente entegre çözümler üretmesi beklenmektedir.

Orta ölçekli bir kent olan Isparta kent merkezinde gerçekleşen bu uygulamalar doğrultusunda zihnimizde bunca soru işaretleri oluşmuşken; İstanbul, Ankara, İzmir gibi metropollerde durumun sorunlu ve karmaşık vahim olduğu bilinmektedir. Isparta'da bile kentsel dönüşüm uygulamalarının sürdürülebilirlik yönünden bu kadar yetersiz olması, metropol kentlerde sürdürülebilir kentsel dönüşüm kavramının amaçlarının, ilkelerinin, proje uygulamalarının, katılım düzeylerinin, ekonomik çıktılarının, sosyal ve çevresel boyutlarının ne kadar ele alındığı ve mevzuata ne kadar uygun gerçekleştiği gibi konularda soru işaretleri uyandırmaktadır.

Afet, göç, deprem, iklim değişikliğinin etkileri gibi sebeplerden dolayı önemli bir planlama aracı olduğu düşünüldüğünde kentsel dönüşümün amacından saptığı ve saptırıldığı görülmektedir. Kentsel dönüşüm yalnızca mekân organizasyon aracı değildir. Aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve çevresel, kente duyarlı, alan kullanımlarına uyum sağlayan bir düzenlemedir.

Teşekkür ve Bilgi Notu

Bu makale, Süleyman Demirel Üniversitesi F.B.E. Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı'nda tamamlanan Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

Makalede, ulusal ve uluslararası araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur. Çalışmada Etik Kurul izni gerekmemiştir.

Kaynaklar

- Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun. (2012,16,05). T.C. Resmi Gazete (Sayı: 28309), Kanun No. 6306. Erişim Bilgisi (08.07.2019):
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6306&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Akman, E., Can, Y. ve Yalçın, Ö. (2018). Bir Politika Uygulaması Olarak Kentsel Dönüşüm: Devlet Destekleri Çerçevesinde Değerlendirme. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Aralık 22(Özel Sayı), 2987-3009.
- Anonim. (2006). Isparta (Merkez) Kısmi Revizyon İmar Planı İzah Raporu.
- Anonim. (2012). Isparta İli 1/25.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Plan Açıklama Raporu.
- Ataseven, C. (2015). *Kentsel Dönüşüm Kanunu Kapsamında Deprem Bölgelerinde Yapılan Uygulamaların Değerlendirilmesi: Isparta ve Burdur Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, , 80, Isparta.
- Balaban, O. (2011). *Developing an Indicator-Based Approach to Evaluate the Effectiveness of Urban Regeneration for Climate Change Mitigation and Adaptation*. Yokohama: UNU-IAS Working Paper.
- Berg, H. (1992). Urban Consumption Must be Reduced-How Much ?. *7th Conference on Urban and Regional Research: Urban Ecology* (193-209), Ankara.
- Bingöl, B., Gök, A. B. (2018). Kentsel Dönüşüm Uygulamaları; Isparta Gülistan Mahallesi Örneği. *Kent Akademisi Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi*,11(4), 591-599.
- Çakmanus, İ. ve Özbalta T. (2008). *Binalarda Sürdürülebilirlik: Ömür Boyu Maliyete İlişkin Çalışmalar*. İstanbul: Doğa Sektörel Yayın Grubu.
- Çetin, S. (2012). Geç Osmanlı'dan Erken Cumhuriyete İç Batı Anadolu'da Kentsel Yapısının Değişimi: Manisa, Afyon, Burdur ve Isparta Kentleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *METU Journal of the Faculty of Architecture*. 29(2), 118.

- Çiftçi, S. (2016). *Toplum Temelli Bir Yaklaşım Olarak Sürdürülebilir Kentsel Dönüşüm: Ankara Dikmen Vadisi Örneği*. (Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, , 102, Sakarya
- Demirci, D. (2011). *Isparta Evleri*. Isparta: TC Isparta Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- Isparta Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, (2019).
- Kocabaş, A. (2006). *Kentsel Dönüşüm (Yenileş(tir)me): İngiltere Deneyimi ve Türkiye'deki Beklentiler*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Lee, K. L. G. (2008). *Sustainable Urban Renewal Model For a High Density City: Hong Kong*. The Hong Kong Polytechnic University, , 42-47, Hong Kong.
- Lichfield, D. (1992). *Urban Regeneration for the 1990s*. (PhD Thesis) London: London Planning Advisory Committee.
- Ng, M. K., Cook, A. ve Chui, E. W. T. (2001). The Road Not Travelled: A Sustainable Urban Regeneration Strategy for Hong Kong. *Planning Practice&Research*, 16(2), 171-183.
Doi: <https://doi.org/10.1080/02697450120077370>
- Oktay, D. (2007). Sürdürülebilirlik, Yaşanılabilirlik ve Kentsel Yaşam Kalitesi. *Mimarlık Dergisi*, 335, 19, İstanbul.
- Özden, P. P. (2001). Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü Üzerine Düşünceler ve İstanbul Örneği. *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 0(23-24), 255.
- Polat, S. ve Dostoğlu, N. (2007). Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine: Bursa'da Kükürtlü ve Mudanya Örnekleri. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 12(1), 62.
- Premius, H. (2004). The Path to Successful Urban Renewal: Current Policy Debates in the Netherlands. *Journal of Housing and the Built Environment*, 19(2), 199-209.
- Roberts, P. (2008). The Evoluton Definition and Purpose of Urban Regeneration. Roberts P., Sykes H. (Ed.), *Urban Regeneration a Handbook* (9-37), London: Sage Publication.
- Rydin, Y. (2004). *In Pursuit of Sustainable Development: Rethinking The Plannig System*. London: RICS Foundation.
- Şenol, P., Yalçın, Ö. ve Kemeç, A. (2018). Ekolojik Maliyet ve Geri Dönüşüm Ekseninden Kentsel Dönüşüm Pratiği: Isparta Örneği. Uluslararası Yeni Başkentler Kongresi, 2-11 Mayıs 2018, 245-256, Konya.
- Şenol, P., Kemeç, A. ve Yalçın, Ö. (2019). Practice of Urban Transformation in Terms of Financial and Economic Cycles: A Case Study of Isparta in Turkey. 3rd World Multidisciplinary Civil Engineering Architecture, Urban Planning Symposium (WMCAUS), vol.471, Prague, Czech Republic.
- Tang, B.S. (2002). From Privatization to Bureaucratization: Implementing Urban Renewal in Hong Kong. Thornley A. & Rydin Y. (ed), *Planning in a Global Era* (307-325). UK: Ashgate, Aldershot.
- Tekeli, İ. (2001). Sürdürülebilirlik Kavramı Üzerine İrdemeler. *Prof. Dr. Cevat Geray'a Armağan* (729-746), Ankara: Mülkiyeliler Birliği Yayınları.
- Thomas, S. (2003). *A Glossary of Regeneration and Local Economic Development*, Centre for Local Economic Strategies. Manchester: Local Economy Strategy Centre.
- Toplu Konut İdaresi. (2019). TOKİ illere Göre Projeler. Erişim Bilgisi (27.07.2019): <https://www.toki.gov.tr/illere-gore-projeler>
- United Nations World Summit. (2005). 2005 World Summit Outcome, Resolution A/60/1. Erişim Bilgisi (06.06.2019):
(https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_60_1.pdf)
- WCED. (1987). *Our Common Future*, Oxford University Press, 40, Oxford.

Yeni, O. (2014). Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma: Bir Yazın Taraması. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16(3)* 187-194.

Yıldız, H., Yıldız, E. ve Önal, G. (2008). Stratejik Kentsel Planlama ve Gelecek Çalışmaları Dünya Örnekleri ve Yöntemleri. Projem İstanbul Araştırma Raporu. Erişim Bilgisi (12.08.2018): <http://ereseach.ozyegin.edu.tr/handle/10679/1358>

Zheng, H. W., Shen, G.Q. ve Wang, H. (2014). A Review of Recent Studies on Sustainable Urban Renewal. *Habitat International, 41*, 272-279.